DOUĂ DOCUMENTE INEDITE: TESTAMENTUL LUI VASILE GOLDIŞ ŞI AL ELENEI GOLDIŞ

de
GHEORGHE ŞORA

După izbucnirea primului război mondial[1], cercurile guvernamentale de la Budapesta și Viena au intensificat prigoana[2] împotriva poporului român și a conducătorilor acestuia. Banatul, Bucovina şi Transilvania se aflau sub pază poliţienească. Mii de români, în special intelectuali, sînt trimiși pe front, arestați, judecați și închiși în lagăre sub acuzația de „trădare“ și „agitație“ împotriva așa-zisului stat național unitar maghiar. Valul de persecuții și teroare a silit pe mulți români transilvăneni să se refugieze peste Carpați, în România liberă.

Pe valul nemulțumirilor crescînde ale maselor populare și al ascuțirii crizei tuturor resorturilor politice — statale ale dublei monarhii. s-au întețit și criticile la adresa politicii oficiale a cercurilor guvernamentale din partea unor curente de opoziție, printre care se aflau şi românii din monarhie.

Considerînd că în asemenea condiții siguranța persoanei sale se află în primejdie, Vasile Goldiș (1862—1934) s-a hotărît să-și scrie *testamentul*[3] la 22 februarie 1916, în locuința sa din Arad, în prezența a doi martori. Pe plicul în care se află testamentul este scris autograf: „Testamentul meu, Vasile Goldiș“.

---

[1] La 15 iulie 1914. Primul război mondial a fost cea mai mare conflagrație militară pe care a cunoscut-o pînă atunci omenirea. Acest război a angajat toate resursele material-economice şi militare ale statelor participante, antrenînd armate de zeci de milioane de oameni şi prelungindu-se mai mult de patru ani, pînă la 11 noiembrie 1918.

[2] Arhiva Episcopiei Ortodoxe Române din Arad, *Grupa II*, dosar 35/1914, actul 2185/1916. *Ibidem*, actul nr. 6233/1916 (adresa primului ministru din 10 octombrie 1916); Ion Rusu Abrudeanu, *Păcatele Ardealului față de sufletul vechiului Regat*, Bucureşti, 1930, p. 215—216; Ziarul *Românul* pe anii 1914—1916.

[3] Testamentul lui Vasile Goldiş se află în posesia nepoatei sale, văduva Maria Luțai, din Arad.

https://biblioteca-digitala.ro

Cîtă avere poseda Vasile Goldiș în 1916 aflăm dintr-o declarație publică a acestuia[4], consemnată în ziarul maghiar *Aradi közlöny* (din 1930, nr. 19, p. 7): „Totdeauna am adus sacrificii. Sînt om sărac, deși am avut prilejul să adun avere. Dar eu nu m-am vîndut niciodată.“ La moartea acestuia, survenită la 10 februarie 1934, ziarul *Știrea* din Arad consemna următoarele: „A închis ochii sărac — așa cum sărac a fost toată viața . . .“[5].

Cele afirmate de periodicele din Arad sînt confirmate de testamentul[6] soției sale, Elena Goldiș, scris la 16 ianuarie 1959, din care rezultă condițiile materiale extrem de precare în care văduva marelui luptător și-a trăit ultimii ani ai vieții sale[7].

Considerăm că prin publicarea celor două testamente ale soților Goldiș vom aduce un plus de lumină la cunoașterea unor momente din viața lor cotidiană, care, deși plină de surprize și vitregii, nu le-au știrbit demnitatea și nu i-au trecut în rîndul trădătorilor de neam.

ANEXE

TESTAMENTUL MEU, VASILE GOLDIȘ

Testament

Subsemnatul declar, că de la părinții mei nu am moștenit nici o avere, astfel toată averea mea, ce am agonisit și ce s-ar afla după moartea mea, dimpreună cu biblioteca mea, o testez exclusiv iubitei și bunei mele soții Elena Goldiș, născută Luțai.

Arad, 22 Februarie 1916

Vasilie Goldiș

---

[4] În acest sens vezi și Gheorghe Șora, ***Aspecte din activitatea lui Vasile Goldiș la consolidarea și dezvoltarea României (1918—1934)***, II, în *Crisia*, Oradea, 1977, p. 210, 239—240.

[5] ***Știrea***, 1934, nr. 565, p. 2.

[6] Testamentul a fost redactat inițial la Cluj de Elena Goldiș, în casa lui Silviu Dragomir, și a fost datat 14 ianuarie 1959. Acest exemplar este copiat mult mai caligrafic la Arad și este datat 16 ianuarie 1959. Ambele exemplare sînt scrise și semnate de Elena Goldiș. Cele două exemplare sînt identice și se află în posesia Arhivelor Statului din Deva, ***Fond Silviu Dragomir***, dosar nr. 59, fila 2.

[7] Elena Goldiș (1882—1963) a fost una dintre personalitățile feminine din Transilvania care a contribuit la emanciparea socială și culturală a românilor din părțile Aradului. În anul 1902, ea își leagă destinul de marele patriot Vasile Goldiș, pe care poetul Octavian Goga îl numise în semn de suprem omagiu „părinte al patriei“.

După moartea soțului ei, survenită la 10 februarie 1934, Elena Goldiș a suferit umilințe și privațiuni de tot felul, ducînd o viață modestă, austeră. Neavînd nici un fel de avere, ea a rămas în ultimii ani ai vieții sale în grija nepoților, care cu mijloacele lor materiale modeste, au contribuit la îmbunătățirea traiului ei atît de precar. Rîndurile care alcătuiesc testamentul, emoționează pe cititor și ne dezvăluie o soție demnă și devotată, care trăiește din amintirea marilor evenimente la care a contribuit, cu toată ființa lui, Vasile Goldiș, luptătorul intransigent și clarvăzător.

https://biblioteca-digitala.ro

Subsemnații martori adeverim că d. Vasilie Goldiș înaintea noastră a declarat că acest testament l-a scris și l-a subscris cu mâna sa proprie.

Arad, 22 Februarie 1916

Moise Popovici
Ioan Cioară
martori

TESTAMENTUL MEU, ELENA V. GOLDIȘ

Testament

Apropiindu-se sfîrşitul vieţii mele pămînteşti, subsemnata Elena Goldiş, din Arad, strada Anatole France, nr. 6, dau cu smerenie mulţumiri lui Dumnezeu pentru multele zile bune şi luminoase, pe care mi le-a hărăzit şi vreau să îmi (spun) prin acest act hotărîrea mea testamentară.

Nu am altă avere decît lucruşoarele din casa pe care am locuit-o de multe decenii încoace: piese de mobilă în camera mea, în bucătărie şi în baie, hainele şi lingeria din dulapuri, vesela şi tacîmurile, vasele de bucătărie, hîrtii personale etc. Rude apropiate deasemenea nu am decît pe nepoții de frate, Mircea și Mărioara Luţai, domiciliaţi în Arad, strada Anatole France, nr. 6. Lor amîndurora le las după moartea mea în părţi egale toate aceste lucruri ale mele și piese de mobilă, fără deosebită valoare, ca moştenitori generali, ca să-şi aducă aminte de mine în cursul vieţii lor, pe care le-o doresc ferită de necazuri şi suferinţi, îndelungată şi binecuvîntată de Dumnezeu.

Acesta este testamentul meu, scris cu mîna proprie.

Închinînd cu evlavie lui Dumnezeu toate gîndurile mele din urmă, rog pe nepoţii mei şi pe toţi prietenii scumpi şi dragi, să îndrepteze rugăciuni către mila sa fără de margini, pentru a-mi dărui iertare de păcate și odihnă în lăcașul veșniciei, unde mă aşteaptă umbra scumpului meu soţ.

Dat în Arad, în ziua de 16 ianuar(ie) 1959

Elena Goldiș

ZWEI ERSTVERÖFFENTLICHTE DOKUMENTE: DIE TESTAMENTE VON VASILE GOLDIȘ UND ELENA GOLDIȘ

(Kurzfassung)

Der Autor präsentiert erstmalig das Testament des bekannten siebenbürgischen Patrioten Vasile Goldiș (1862—1934) und seiner Gattin, Elena Goldiș (1882—1963).

Aus den beiden Testamenten geht eindeutig hervor, dass das Ehepaar Goldiș ein bescheidenes Leben geführt und ausser dem allernotwendigsten Hausrat in ihrer Mietwohnung, in der sie bis an ihr Lebensende wohnten, keinerlei Besitz hatten. Das Testament enthüllt desgleichen das würdevolle und ehrliche Leben einer Persönlichkeit von seltenem moralischem Edelmut.

https://biblioteca-digitala.ro